

УДК 338:331

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЙ

Деркач В.Л.[©]

*Кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії ДВНЗ
«Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана»*

Проаналізовано різні трактування соціального капіталу, що увібрані в чотири групи: як міра тих зобов'язань, які має спільнота перед певною особою, котра може використати відповідні зв'язки для власної вигоди; здатність спільноти до згуртованих кооперативних дій; соціальний ресурс, на який опирається індивід, набуваючи якостей, що сприяють його особистому успіху; соціальні взаємини, які регулюють поведінку особи як члена соціуму. Розкрито зв'язок наявних в літературі трактувань з поняттям соціального капіталу як якості спільноти, що полягає в її здатності відтворювати зв'язки, які забезпечують кооперативний ефект. Намічені підходи до введення міри соціального капіталу.

Ключові слова: *соціальний капітал, соціальна ефективність, культура, соціальний розвиток.*

Поняття соціального капіталу наразі повсякчас залучається задля оцінки факторів суспільного розвитку та потенціалу ефективності спільнот. Усвідомлення тієї обставини, що створення благ та їх обмін здійснюється в соціальних мережах, структура яких значною мірою визначає характер власне продуктивних сил суспільства спонукав до більш глибокого аналізу цих мереж.

Метою цієї статті є огляд основних концепцій соціального капіталу так, як вони представлені в сучасному дискурсі соціологів, економістів та соціальних критиків, виокремлення смислової неоднорідності в цьому концепті та теоретичних підвалин, які визначають тут спрямованість дослідницьких програм.

Якщо для індустріальної доби створення продукту значною мірою було пов'язане із руйнацією усталених соціальних зв'язків, певним їх знеособленням, де в якості агента дії виступав радше носій певних інтересів

і навичок, а не член конкретної спільноти, то сучасна постіндустріальна цивілізація все більше й більше оплетена мережами соціальних зв'язків в яких тільки й може бути створений та спожитий певний продукт. Специфічний характер послуг, які часто-густо мають характер неторгованих, але з яких випливає доступ до розподілу благ чи їх створення докорінно змінює дещо утворений ідеал «вільного ринку» та аналізу відносин між знеособленими класами та верствами суспільства. Роль особистих зв'язків, персоналізованих економічних взаємин стала очевидною і в контексті теоретичних моделей суспільного розвитку.

Тракування соціального капіталу

Початкове розуміння того, що доступ до певних ресурсів, споживання певних благ пов'язане із наявністю у особи стійких надійних зв'язків з іншими людьми, особистих знайомств та підтримання взаємин, що побудовані на визнанні та довірі один одному й було вкладене французьким соціологом *Bourdieu P.* в поняття соціального капіталу [1, с. 248; 2, с. 119]. В його розумінні соціальний капітал — це ті особисті зобов'язання, які мають перед особою інші люди, ті, з ким він підтримує певний клас зв'язків — взаємних зобов'язань, які здебільшого мають неформальний характер. Низка таких зобов'язань може бути конвертована в фінансовий капітал або в сукупність наданих послуг різного характеру, якими особа може скористатись задля досягнення власних інтересів. Такого роду зобов'язання можуть бути частково інституалізовані, передусім через членство в привілейованій групі, набуття в ній високого статусу і визнання членами цієї групи когось як свого, щодо якого діють особливі зобов'язання та вищий ступінь довіри до нього. П'єр Бурд'є, зокрема, вбачав таку форму інституалізації в набутті статусу шляхтича [1, с. 243]. Ширше, набуття людиною nobilitetu, тобто статусу, який передбачає зобов'язання, які виникають у інших перед цією особою завдяки саме її статусу в певному середовищі. Зауважимо, що власне цей статус також опирається на мережу зв'язків між членами певної спільноти, в колі яких організовані визнання особи в цьому статусі та норми допустимих її вимог та відповідних зобов'язань, пов'язані з ним. На нашому суспільному ґрунті найбільш показовим прикладом цього може бути статус «вора в законі» (рос., жарг.) в кримінальній субкультурі. Nobilitet особи, яка опирається на певну соціальну мережу, відтак конвертується в низку послуг, які вона може отримати та прав, яких вона набуває. Ключовими

серед них є інформація з одного боку та участь в процесі вироблення рішень з іншого.

Цю особливість, — ресурси, що їх можна отримати, використавши у власних інтересах ті соціальні структури, в межах яких в особи склались особливі взаємини взаємної підтримки та відповідальності підкреслює в розумінні соціального капіталу і *Baker W.* [3, с. 619].

Соціальний капітал в такому контексті можна трактувати як мережу наявних особистих зв'язків та належність особи до привілейованої групи [4, с. 1572], проте такий підхід не вбирає в себе ключового розуміння якості таких зв'язків та тих ресурсів, які доступні через ці мережі.

Проте ця ідея дозволяє операціоналізувати визначення соціального капіталу як кількості осіб, від яких хтось може очікувати підтримки та надання допомоги й тих ресурсів, які у своєму розпорядженні мають ці люди [5, с. 9; 6, с. 52].

Knoke D., одначе, розглядає соціальний капітал не стільки з точки зору особистого ресурсу, доступного через взаємини з іншими людьми, а вже через структуру власне таких зв'язків, за допомогою яких суб'єкти соціальних дій здатні отримати доступ до ресурсів інших суб'єктів (всередині організації чи за її межами) [7, с. 18]. Таким чином соціальний капітал характеризує доступний для мобілізації ресурс спільноти (корпорації, підприємства, суспільної групи), який може бути залучений через наявну сукупність зв'язків.

Зауважимо, що в такому тлумаченні соціальний капітал розглядається як доступ до ресурсів подібно до грошей, які можна обміняти на блага. В якості «грошей» тут виступає вигідне знайомство. Одначе при цьому, по-перше, той, хто має такі знайомства може ними скористатись лише якщо він сам приймає на себе певні зобов'язання і може забезпечити певні блага. (Хоча комунікація сама по собі може трактуватись як певна послуга посередника в соціальних взаємодіях. Той, хто добре обізнаний в соціальних зв'язках і кому довіряють певні таємниці, той може використати ці свої знання задля власної вигоди саме як посередник. Додатково, ці вигоди можуть бути отримані через специфічну роль посередника у залагодженні конфліктів, виконання особливих доручень, третейського судді тощо). По-друге, вигода від наявних знайомств і зобов'язань передбачає отримання деяких преференцій, переваг перед іншими, що передбачає наявність певного дефіцитного ресурсу, щодо якого розгортається конкуренція. (Цей момент отримання переваг акцентує *Portes A.* [8, с. 6]).

Відсутність такого дефіциту знецінює «капітал», в якому тепер вже «зв'язки» зводяться виключно до мережі циркуляції відомостей в спільноті.

Відтак, як думається, істотним у визначенні соціального капіталу є не просто наявність взаємних зобов'язань, а зобов'язань такого ґтибу, який передбачає надання переваги в чомусь своєму партнеру перед іншими його конкурентами. Цебто вартість такої послуги-зобов'язання прямо залежить від дефіцитності ресурсу та конкурентної напруги. Не виглядає тому дивним, що найбільш виразно ефект соціального капіталу виявляє себе в різноманітному роду контр-соціальних структурах мафіозного типу, включаючи сюди різноманітні кланові утворення з родичів, таємні організації взаємної допомоги, кримінальні утворення, особливо ті, які будуються на корупційних схемах, структури інституалізованого хабарництва, різноманітні розподільчо-дозвільні бюрократизовані структури, які підтримують одна одну за принципом «ти — мені, я — тобі, а разом ми — проти них» тощо.

Відповідно, інституалізація механізмів розподілу, яка забезпечує рівний доступ загалом нівелює персоналізовані зв'язки, об'єктивує власне процес соціальної комунікації, в якій вже не так істотно хто кому передає відомості чи надає послуги, а важить тільки їх безпосередній зміст як певного блага.

Звідси іще одна риса соціального капіталу — це чутливість його до взаємної лояльності учасників соціальної групи воднораз із певною поляризацією — протиставленням її та ізоляцією від інших спільнот. Відтак в системі мереж, що породжують соціальний капітал особливу роль у взаєминах відіграє усунення осіб-зрадників. Страх зради, підозріливість і довіра в таких мережах тісно переплетені. Ефективність такої соціальної спільноти буде тісно ув'язана з її здатністю попередити зраду. Чим менш обмежена буде така спільнота у виборі засобів усунення зрадника і чим вужче коло тих, хто має доступ до взаємноконвертованих привілейованих соціальних послуг, тим вищим буде соціальний капітал такої особи. Одначе при цьому зростатиме конкурентна напруга в середині такої групи. Відтак в механізмі формування соціального капіталу є протиріччя між обсягом соціальної мережі (чим більше знайомств, тим більше ресурсів можна залучити) та її прозорості і згуртованістю. В ідеалі, найбільшим соціальним капіталом володіє нечисленна добре згуртована група, яка діє в середовищі максимально суспільно дезінтегрованому, в якому панує індивідуалістичне взаємне відчуження,

недовіра і стадність у рішеннях при повній непрозорості (таємності) існування такої групи для більшості тих, хто конкурує за дефіцитний ресурс.

Поруч із цим, існує і оформилось інше трактування соціального капіталу, в якому зроблено наголос на іншій складовій соціальної ефективності: здатності до кооперативної взаємодії, якості співпраці.

Наприклад, *Brehm J.* та *Rahn W.* [9, с. 999] розглядають соціальний капітал як характеристику соціальних мереж з точки зору того, наскільки вона полегшує чи утруднює згуртовані колективні дії в проблемній ситуації. В полегшенні соціальних дій учасників, що входять до певної соціальної структури (по суті, досягнення ними кооперативного ефекту) вбачає функцію соціального капіталу *Coleman J.S.* [10, с. 302]. Так само і *Fukuyama F.* бачить у соціальному капіталі здатність людей працювати разом задля досягнення певної мети у складі колективу [11, с. 10]. По суті соціальний капітал тут трактується як міра ефективності командних взаємодій. Цю ефективність Френсіс Фукуяма вбачає передусім у наявності певного набору неформальних цінностей і прийняття норм, які поділяють члени спільноти, що відкриває можливість для взаємно узгоджених дій у співпраці. Ця ж ідея лежить в основі визначення соціального капіталу *Putnam R.D.* [12, с. 67]: риси соціальної організації, такі як мережі соціальних зв'язків, прийняті норми та ступінь довіри один до одного серед членів спільноти, які сприяють координації їхніх зусиль у співпраці задля спільної вигоди.

Inglehart R. [13, с. 188] мірою соціального капіталу покладає культуру взаємної довіри і терпимості, в якій виникають розгалужені мережі добровільних об'єднань. *Portes A.* та *Sensenbrenner J.* [14, с. 1323] розглядають соціальний капітал як характеристику тих очікувань від колективних дій та щодо поведінки членів спільноти, які впливають на вибір цілей діяльності певного гравця, що включений в цю спільноту, в тому числі щодо не економічних наслідків. Фактично, такий підхід зосереджує увагу на соціальному партнерстві при виборі цілей для економічних зусиль, здатності спільноти підпорядковувати індивідуальні цілі окремих гравців деякому значимому загальносуспільному результату, який полягає в тому числі в таких аспектах як відчуття справедливості, знятті соціальної напруги при розшаруванні на багатих і бідних, зусиллях, спрямованих на збереження робочих місць чи мінімізації шкоди довкіллю, задіяння осіб з обмеженими можливостями тощо. Соціальний капітал в даному випадку трактується не як вигода для себе

від наявних знайомств, а радше як здатність соціальної системи досягати економічними зусиллями колективного цілого результатів, значимих для суспільства в цілому, міра колективної інтеграції довкола значимих суспільних інтересів. Подібно і *Thomas C. Y.* [15, с. 11] саме як соціальний капітал розглядає величину тих зусиль в добровільних діях, які здійснює громадянське суспільство задля спільного блага. Індикатором соціального капіталу тут виступатиме інтенсивність участі громадян, в тому числі й пожертв коштів, в діяльності різного роду громадських організацій, метою яких виступають певні декларовані ними загальнозначимі колективні блага. Та частка суспільної активності, яка спрямована на їх досягнення і буде соціальним капіталом цієї спільноти.

Третя група наявних трактувань соціального капіталу полягає у його розумінні радше як ресурсу, що забезпечує набуття людиною певних рис, що підвищують її конкурентну здатність, тобто як міру соціальної протекції, підтримки та передачі спеціального досвіду, що досягається членством в певній спільноті. Соціальний капітал тут включається як складова культури в тій частині, яка стосується формування певного типу особистості, зі своїми характерними навичками та уміннями, рольовими установками тощо. *Loury G.* [16, с. 100] розглядає такі соціальні відносини як своєрідний актив, який дає можливість людині отримати певну конкурентну перевагу на ринку праці.

Мережі соціальних відносин, які впливають на індивідуальну поведінку особи як працівника трактує як соціальний капітал *Pennar K.* [17, с. 154]. В цьому сенсі це теж саме, що й моральні та засади суспільства, якими регулюється ставлення до праці, міра ефективного суспільного впливу, який мотивує працівника.

Nahapiet J. і *Ghoshal S.* [18, с. 243] розуміють соціальний капітал як усю сукупність тих ресурсів, які включені в структуру соціальних зв'язків і які можуть бути отримані з мережі соціальних взаємин як особами, так і соціальними групами. Відтак соціальний капітал — це і власне мережа контактів, і ті активи, які вона створює. Фактично тут проводиться паралель із виробництвом, яке включає в себе як засоби виробництва, так і продукт, що виробляється. В якості засобів виробництва береться власне соціальна мережа, яка виробляє певні блага. Інакше кажучи, розглядається продуктивний потенціал структури соціальних мереж, причому як з точки зору індивіда (які блага він отримує, будучи включений в цю мережу), так і з точки зору спільноти (яких індивідів і як саме слід включити в мережу, щоб виробити певне суспільне благо).

Це найбільш узагальнене тлумачення поділяють і *Schiff M.* [19, с. 160], *Woolcock M.* [20, с. 153], в роботах яких соціальний капітал постає як та сукупна інформація, якою володіє соціальна мережа, відповідні норми, які в ній прийняті та ступінь довіри між її учасниками, які можна розглядати як аргументи деякої функції корисності. Інакше кажучи, мережу соціальних зв'язків можна трактувати як інструмент досягнення певних цілей, а наявні її характеристики як те, що в тій чи тій мірі полегшує їх досягнення.

Варто зауважити, що трактування соціального капіталу не є одним і в ньому акцентовані різні аспекти ефективності соціальних взаємодій. Їх варто виокремити.

(1) здатність використовувати особою свої зв'язки, в яких вона може вимагати та очікувати від інших виконання своїх прохань, побажань тощо, отримуючи тим самим преференцію в доступі до певного дефіцитного ресурсу; соціальний капітал тут виступає мірою тих зобов'язань перед кимось спільноти, на які може розраховувати особа як на свій актив;

(2) здатність спільноти до згуртованих кооперативних дій, командної гри, в тому числі для досягнення загальнозначущого результату, який конфліктує з окремими егоїстичними цілями індивідів, проте забезпечує вищу ефективність соціального цілого;

(3) соціальний ресурс, на який опирається індивід набуваючи особистих якостей, які сприяють його особистому успіху; специфічна соціальна підтримка, на яку він опертись в своєму соціальному середовищі;

(4) соціальні взаємини, які регулюють поведінку особи як члена соціуму, сприяючи максимально повному розкриттю і використанню людських ресурсів.

За останні два десятиліття було зроблено чимало спроб залучити поняття соціального капіталу до аналізу низки явищ суспільного життя. Передусім варто окреслити ті сфери, в яких вплив соціального капіталу трактується як визначальний. Починаючи з думки Ф.Фукуями про центральну роль соціального капіталу в еволюції культури [11], існує дуже широке розуміння царини його впливу, представлені в низці робіт: це і питання становлення соціальних структур, суспільних ієрархій, культурогенезу, еволюції сім'ї, розвитку освіти, керування станом довкілля; питання соціальної мобільності населення, економічної нерівності, інституцій громадянського суспільства, закономірностей індивідуаль-

ного споживання та системи ціннісних орієнтацій особистості (див. оглядову роботу [21]).

Теми, охопленні в дослідженнях соціального капіталу узагальнені *Narayan D., Cassidy M. F.* [22], що дає уявлення передусім про складність порівняльних його мір для різних спільнот. Зокрема, автори вказують на такі параметри, як (1) характеристики групи (кількість членів; їх фінансові внески; частота участі в спільних діях; участь в ухваленні рішень; неоднорідність складу спільноти; джерела фінансування групи); (2) загальні норми (готовність прийти на допомогу, авторитет групи та рівень довіри до її членів; справедливість розподілу благ та відсутність дискримінації); (3) згуртованість, дух колективізму; (4) повсякденне спілкування; (5) добросусідські зв'язки (наприклад, готовність звернутись за допомогою у догляді за дитиною чи у разі хвороби); (6) волонтерська готовність (тобто добровільна участь в громадських акціях на підтримку чогось, потреба в такій діяльності чи спротив ній тощо); (7) довіра (членам сім'ї, сусідам, підприємцям, суддям, поліції, урядовцям тощо).

Вочевидь, що продуктивність залучення даного концепта прямо залежить від ясного розуміння його індикаторів, на основі яких можна було би проводити емпіричні порівняльні дослідження різних спільнот. При цьому власне поняття соціального капіталу й претендує на деякий спосіб оцінки соціальної ефективності, який був би безвідносним до специфічної системи суспільних цінностей.

В нашій попередній роботі [23] була запропонована еволюційна модель соціального капіталу, який трактується як здатність спільноти відтворювати ефективні кооперативні форми взаємодії в соціальних мережах. Порівнюючи з наведеними вище в огляді існуючих трактувань дефініціями, варто зазначити з одного боку інтегративний характер такого розуміння, яке охоплює різні аспекти поняття, введенного попередниками, і водночас істотне його доповнення. Соціальний капітал існує тільки там, де не просто складається певна система персоналізованих взаємин, а саме відтворюваних зв'язків, на основі яких спільнота зберігає свою структуру, змінюючи склад учасників. При цьому варто розрізняти його особисту форму як характеристику статусу особи в групі (спільноті) — статусний капітал від власне соціального капіталу як характеристики якості мережі соціальних зв'язків.

Ця якість визначає ключову функцію культури: відтворення особи як носія соціальних ролей, включеного в мережу соціальних коопера-

тивних взаємин, в ході яких створюється штучний світ — світ, у якому людина споживає блага, вироблені спільнотою в створеному нею життєвому середовищі.

Таким чином, соціальний капітал включає в себе водночас два поєднані аспекти: використання індивідом ресурсу соціальних зв'язків для власних потреб (що, проте, визначається його статусом в групі) і використання соціальною мережею індивідів, яких вона залучає для відтворення самої себе. Можливість індивіда використати цю мережу для своїх потреб вимагає від нього засвоєння відповідних її норм і цінностей, входження в неї на правах учасника, якому довіряють. Фактично мережа є фільтром, який трансформує індивіда (натомість відкриваючи йому доступ до колективного ресурсу і кооперативно вироблених благ), або ж відкидає його, закриває йому доступ. Подібна структура входження відповідає архаїчним формам ініціації і служить чинником добору осіб з точки зору здатності контролювати свою поведінку в межах, необхідних для досягнення значимого кооперативного ефекта.

Зауважимо, що соціальним капіталом володіє не сукупність населення, а соціальна мережа, підключення до якої забезпечує індивідові певний ресурс, що залежить від його статусу в цій мережі. Відповідно, соціальний капітал країни залежатиме від пронизаності її населення соціальними мережами, інтенсивності участі осіб в різного роду соціальних інтеракціях та інтегрованості цих мереж. Відтак і власне певні соціальні мережі, утворені з високостатусних осіб отримуватимуть і свій мережевий додатковий статусний капітал.

Інтегрована соціальною мережею спільнота, в якій відтворюється певна кооперативна взаємодія виступає, таким чином, продуктивною одиницею, яка підпадає під дію добору в конкурентних взаєминах. Цей добір елімінує ті мережі, в яких кооперативний ефект надто низький і не забезпечує її учасникам додаткового ресурсу. Інша мережа, більш ефективна, відтак може перехоплювати людські ресурси, тим самим забезпечуючи відтворення певного типу взаємодій, які освоює індивід в цій мережі, передусім певні норми суспільної поведінки і технології та похідні від них соціальні ролі, включаючи професійні.

Збереження соціальної мережі має характер генетичної спадковості, оскільки нові її учасники приєднуються до неї, засвоюючи в готовому вигляді певні програми поведінки і через безпосередні персоналізовані взаємини передають їх іншим учасникам. При цьому індивід підлаштовується під існуючі в мережі норми, тим самим здійснюється

його обробка, культивация — культурна передача соціального досвіду, зафіксованого в певних зв'язках.

По суті, такий само механізм властивий нейронним мережам з тією, одначе, істотною відмінністю, що в соціальній мережі менше обмежень на приріст учасників, вона більш динамічна і здатна до переформатування, оскільки розпад мережі не обов'язково означає фізичну загибель її учасників. Проте така межа, звісно, існує — вона в допустимій в межах певного технологічного навантаження на довкілля чисельності населення, яке може безпечно підтримувати певну якість життя, вилучаючи ресурси екосистеми.

Довіра членів соціальної мережі один до одного прямо залежатиме від позитивного досвіду соціальних дій та здатності згуртовано підтримувати певну норму відповідальності, тобто елімінувати з мережі порушників цієї норми. Відтак ступінь довіри залежатиме від ступеня закритості мережі: чим важче набути в ній членство, чим тривалішим є процес окультурення індивіда, яких проходить серію ініціацій, що підтверджують його готовність до певного типу взаємодій, чим більша його зацікавленість в соціальній участі та більш високий особистий ризик при втраті членства, чим більші дивіденти приносить нобілітет в цій групі, тим вищою буде довіра учасників в ній. Чим вища довіра, тим більш ефективні соціальні інтеракції, оскільки індивід орієнтований на кооперативну взаємодію, а не на потенційно конфліктне егоїстичне відчуження. В умовах такого відчуження перевагу легко отримують контр-соціальні мережі, діяльність яких базується на перерозподілі на свою користь наявних дефіцитних ресурсів. Для таких мереж властива зворотня тенденція: обмеження числа учасників, самоізоляція, що, проте, звужує їх кооперативний ефект.

З огляду на сказане, найбільш проблемним в теорії соціального капіталу є пошук адекватних мір для оцінки його приросту в порівняльних дослідженнях. Наявні підходи у трактуванні того, чим власне є соціальний капітал зумовлюють різні методичні установки в таких оцінках.

Одначе не викликає сумніву, що інтеграція різних аспектів поняття соціального капіталу в його розумінні як відтворюваної форми зв'язків в соціальній мережі, яка забезпечує кооперативне досягнення значущих результатів більшому числу учасників відкриває потенційно ефективну дослідницьку програму аналізу еволюції соціокультурних утворень, на основі якої можливо реконструювати закономірності соціальної динаміки.

Література:

1. Bourdieu P. The Forms of Capital [Текст]/P. Bourdieu//in Handbook of theory and research for the sociology of education, edited by John G Richardson. — New York: Greenwood Press, 1986. — C. 241–258.
2. Bourdieu P., L. P. D. Wacquant An Invitation to Reflexive sociology [Текст]/Bourdieu P., L. P. D. Wacquant. — Chicago: University of Chicago Press, 1992.
3. Baker W. Market Networks and Corporate Behaviour [Текст]/Baker W.//American Journal of Sociology. — № 96. — 1990. — C. 589–625.
4. Belliveau, M.A., C.A. III O'Reilly, J.B. Wade. Social Capital at the Top: Effects of Social Similarity and Status on CEO Compensation [Текст]/Belliveau, M.A., C.A. III O'Reilly, J.B. Wade//Academy of Management Journal. — № 39. — 1996. — C. 1568–1593.
5. Burt R. Structural Holes: The Social Structure of Competition [Текст]/R. Burt. — Cambridge: Harvard University Press, 1992.
6. Boxman, E.A. W, P. M De Grant, and H. D Flap. The Impact of Social and Human Capital on the Income Attainment of Dutch Managers [Текст]/Boxman, E.A. W, P. M De Grant, and H. D Flap//Social Networks. — № 13. — 1991. — C. 51–73.
7. Knoke D. Organizational networks and corporate social capital [Текст]/D. Knoke//in Corporate Social Capital and Liability, edited by S.M. Gabbay. — Boston: Kluwer, 1999. — C. 17–42.
8. Portes A. Social capital: its origins and applications in modern sociology [Текст]/A. Portes//Annual Review of Sociology. — № 24. — 1998. — C. 1–25.
9. Brehm J., Rahn W. Individual-Level Evidence for the Causes and Consequences of Social Capital [Текст]/Brehm J., Rahn W.//American Journal of Political Science. — № 41. — 1997. — C. 999–1023.
10. Coleman J. S. Foundations of social theory [Текст]/Coleman J. S.. — Cambridge: Harvard University Press, 1990.
11. Fukuyama F. Trust: the social virtues and the creation of prosperity [Текст]/Fukuyama F. — London: Hamish Hamilton. 1995.
12. Putnam R. D. Bowling alone: America's declining social capital [Текст]/R. D. Putnam//Journal of Democracy. — № 6. — 1995. — C. 65–78.

13. Inglehart R. Modernization and post-modernization: cultural, economic and political change in 43 societies [Текст]/Inglehart R — Princeton: Princeton University Press, 1997.
14. Portes A., Sensenbrenner J. Embeddedness and immigration: Notes on the social determinants of economic action [Текст]/A. Portes, J. Sensenbrenner//American Journal of Sociology. — № 98. — 1993. — С. 1320–1350.
15. Thomas C. Y. Capital markets, financial markets and social capital [Текст]/C. Y. Thomas//Social and Economic Studies. — № 45. — 1996. — С. 1–23.
16. Loury G. The economics of discrimination: Getting to the core of the problem [Текст]/G. Loury//Harvard Journal for African American Public Policy. — № 1. — 1992. — С. 91–110.
17. Pennar K. The tie that leads to prosperity: The economic value of social bonds is only beginning to be measured [Текст]/K. Pennar//Business Weekly. — 1997. — С. 153–155.
18. Nahapiet J., Ghoshal S. Social capital, intellectual capital, and the organizational advantage [Текст]/J. Nahapiet, S. Ghoshal//Academy of Management Review. — № 23. — 1998. — С. 242.
19. Schiff M. Social capital, labour mobility, and welfare: The impact of uniting states [Текст]/M. Schiff//Rationality and Society. — № 4. — 1992.
20. Woolcock M. Social capital and economic development: Towards a theoretical synthesis and policy framework [Текст]/Woolcock M.//Theory and Society. — № 27. — 1998. — С. 151–208.
21. Aldridge S., Halpern D., Fitzpatrick S. Social Capital: A Discussion Paper [Текст] / Aldridge S., Halpern D., Fitzpatrick S.. — London, England: Performance and Innovation Unit, 2002.
22. Narayan D., Cassidy M. F. A dimensional approach to measuring social capital: development and validation of a social capital inventory [Текст] / Narayan D., Cassidy M. F. // Current Sociology. — № 49. — 2001. — С. 59–102.
23. Деркач В.Л. Соціальний капітал (концептуальний нарис) [Текст] / В.Л.Деркач // Політологічний вісник. Зб-к наук. праць. — К. : «ІНТАС», 2012. — Вип. 65. — С. 99–106.

Деркач В.Л. Социальный капитал: сравнительный анализ концепций

Проанализированы различные трактовки социального капитала, которые могут быть сведены в четыре группы: как мера тех обязательств, которые имеет социальная сеть перед определенным лицом способного использовать соответствующие связи для собственной выгоды; способность сообщества к сплоченным кооперативным действиям; социальный ресурс, на который опирается индивид, приобретая качеств, способствующие его личному успеху; социальные отношения, которые регулируют поведение человека как члена социума. Раскрыта связь имеющихся в литературе трактовок с понятием социального капитала как качества сообщества, заключающегося в его способности воспроизводить связи, которые обеспечивают кооперативный эффект. Намечены подходы к введению меры социального капитала.

Ключевые слова: *социальный капитал, социальная эффективность, культура, социальное развитие.*

Derkach V. L. Social capital: a comparative analysis of concepts

Analyze different interpretations of social capital, which can be summarized in four groups: a measure of the commitments that have a social network to a particular person is able to use the appropriate links for your own benefit, and the ability to close-knit community of cooperative activities, social life, which is based on the individual, acquiring qualities that contribute to his personal success, the social relations that govern the behavior of a person as a member of society. Revealing the connection of published interpretations of the concept of social capital as a quality community is its ability to produce communications that provide cooperative effect. Outlines approaches to the introduction of measures of social capital.

Keywords: *social capital, social efficiency, culture and social development.*